CLASS : 10th (Secondary) **Code No. 4208**

Series : Sec. M/2019

रोल नं० | | | | | | | | | | |

SET : A

संस्कृत

(Academic/Open)

(Only for Fresh Candidates)

शेमुषी (नई पुस्तक)

*समय : **3** घण्टे]* *[पूर्णांक : **80***

- *कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **15** तथा प्रश्न **20** हैं।*
- *प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये **कोड नम्बर** तथा **सेट** को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।*
- *कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।*
- *परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।*
- *कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, **परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।***

www.mseducationtv.com

निर्देश : –

(i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।

(ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।

(iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुस्पष्टलेखः लेखनीयः।

खण्डः 'क'

(अपठित–अवबोधनम्)

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा निम्नांकितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत – $4 \times 2 = 8$

अस्मिन् संसारे बहूनि धनानि सन्ति। तेषु विद्याधनं सर्वश्रेष्ठं धनम् अस्ति। इदं धनं चौराः चोरयितुं समर्थाः न सन्ति। राजा हर्तुं न प्रभवति। भ्रातरः भाजयितुं न योग्याः। जनाः यथा यथा धनं व्ययन्ति तथा तथा धनं अल्पतरं भवति। किन्तु विद्याधनं यथा यथा व्ययते तथा तथा प्रतिदिनं वर्धते। अतः विद्याधनं सर्वधनं प्रधानं कथ्यते। विद्यारहितः पशुना तुल्यः जनः संसारे भवति।

प्रश्नाः –

(क) विद्याधनं कः हर्तुं न प्रभवति ?

(ख) किं धनं सर्वश्रेष्ठं धनं संसारे अस्ति ?

(ग) चौराः किं कर्तुं समर्थाः न सन्ति ?

(घ) विद्यारहितः जनः केन तुल्यः भवति ?

www.mseducationtv.com

खण्डः 'ख'

(रचनात्मकं - कार्यम्)

2. भ्रातृविवाहे दिनद्वयार्थं लिखिते अवकाशप्रार्थनापत्रे रिक्तस्थानानि उचितमंजूषापदैः पूरयत — $4 \times 1 = 4$

सेवायाम्

प्रधानाचार्यः महोदयः
रा० व० मा० विद्यालयः,
अ-ब-स नगरम्।

श्रीमन् !

सविनयं निवेदनम् ......(i)...... यत् मम भ्रातुः विवाहः 'मे' मासस्य पंचम्यां तिथौ ......(ii)......। तत्र मम ......(iii)...... आवश्यकी वर्तते। अतः चतुर्थ पंचम दिनांकयोः ......(iv)...... अवकाशं मह्यं प्रदाय अनुगृह्णन्तु भवन्तः।

भवतां शिष्यः
रमाकान्तः
कक्षा - दशमी
अनु० पंचमः

मंजूषा

द्विनद्वयार्थम्, उपस्थितिः, अस्ति, भविष्यति।

www.mseducationtv.com

3. चित्रं दृष्ट्वा अधः प्रदत्तवाक्यानि पठित्वा च रिक्तस्थानानि उचितमंजूषापदैः पूरयत — $4 \times 1 = 4$

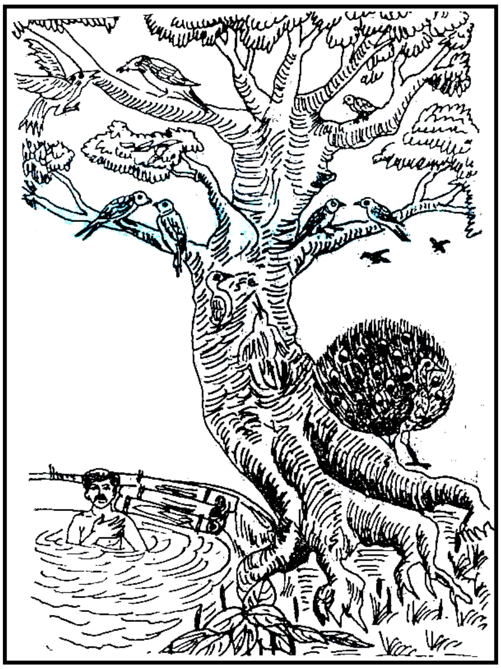

वाक्यानि -

(क) चित्रमिदं .... अस्ति।

(ख) वृक्षे .... खगाः तिष्ठन्ति।

(ग) वृक्षस्य समीपे एकः .... नृत्यति।

www.mseducationtv.com

(घ) चित्रे एकः .... अपि अस्ति।

मंजूषा

जलाशयः, मयूरः, अनेके, वृक्षस्य।

खण्डः 'ग'

(पठित–अवबोधनम्)

4. अधोनिर्दिष्टगद्यांशस्य सप्रसंगं हिन्दीभाषया सरलार्थं लिखत –

1 × 4 = 4

अग्रिमे दिने स आरक्षी चौर्याभियोगे तं पुरुषं न्यायालयं नीतवान्। न्यायाधीशो बंकिमचन्द्रः उभाभ्यां पृथक् पृथक् विवरणं श्रुतवान्।

अथवा

मार्गे गहनकानने सा एकं व्याघ्रं ददर्श। सा व्याघ्रम् आगच्छन्तं दृष्ट्वा धार्ष्ट्यात् पुत्रौ चपेटया प्रहृत्य जगाद।

www.mseducationtv.com

5. अधोनिर्दिष्टश्लोकस्य सप्रसंगं हिन्दीभाषया सरलार्थं लिखत –

$1 \times 4 = 4$

शरीरोपचयः कान्तिर्गात्राणां सुविभक्तता।

दीप्ताग्नित्वमनालस्यं स्थिरत्वं लाघवं मृजा।।

अथवा

मृगा मृगैः संगमनुव्रजन्ति, गावश्च गोभिः तुरगास्तुरंगैः।

मूर्खाश्च मूर्खैः सुधियः सुधीभिः, समानशील व्यसनेषु सख्यम्।।

6. निर्दिष्टसूक्तिषु ***द्वयोः*** भावार्थं हिन्दीभाषया लिखत – $2 \times 2 = 4$

(क) शुचि पर्यावरणम्।

(ख) आलस्यं हि मनुष्याणां शरीरस्थो महान् रिपुः।

(ग) प्राणेभ्योऽपि प्रियः सुहृद्।

(घ) यं यं पश्यसि तस्य तस्य पुरतो मा ब्रूहि दीनं वचः।

www.mseducationtv.com

7. रेखांकितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – $4 \times 1 = 4$

(i) मालाकारः तोयैः तरोः पुष्टिं करोति।

(ii) भृंगाः रसालमुकुलानि समाश्रयन्ते।

(iii) पतंगाः अम्बरपथम् आपेदिरे।

(iv) जलदः नानानदीनदशतानि पूरयित्वा रिक्तोऽस्ति।

8. प्रदत्तगद्यांशं पठित्वा प्रश्नोत्तराणि संस्कृतेन लिखत – $2 \times 1 = 2$

तत्र राजसिंहः नाम राजपुत्रः वसति स्म। एकदा केनापि आवश्यककार्येण तस्य भार्या बुद्धिमती पुत्रद्वयोपेता पितुर्गृहं प्रति चलिता। $2 \times 1 = 2$

प्रश्नौ -

(क) राजपुत्रस्य किं नाम आसीत् ?

(ख) बुद्धिमती कस्य भार्या आसीत् ?

www.mseducationtv.com

9. प्रदत्तश्लोकं पठित्वा प्रश्नोत्तराणि संस्कृतेन लिखत – 2 × 1 = 2

उदीरितोऽर्थः पशुनापि गृह्यते,

हयाश्च नागाश्च वहन्ति बोधिताः।

प्रश्नौ -

(क) बोधिताः के के वहन्ति ?

(ख) केन उदीरितोऽर्थः गृह्यते ?

10. प्रश्नपत्रे लिखितश्लोकान् विहाय 'शेमुषी भाग-2' पुस्तकात् एकं शुद्धं श्लोकं संस्कृतेन लिखत। 1 × 4 = 4

खण्डः 'घ'

(अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्)

11. गुणसन्धेः ***अथवा*** विसर्गसन्धेः परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत। 1 × 2 = 2

12. द्वन्द्व ***अथवा*** अव्ययीभाव समासस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत। 1 × 2 = 2

www.mseducationtv.com

13. करणकारकस्य ***अथवा*** अधिकरणकारकस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत। $1 \times 2 = 2$

14. यथानिर्दिष्टशब्दरूपाणि लिखत – $4 \times 1 = 4$

(क) 'देव' – तृतीयाविभक्ति – एकवचने =

(ख) 'कवि' – चतुर्थीविभक्ति – एकवचने =

(ग) 'तद्' – (पुल्लिंग) षष्ठीविभक्ति – बहुवचने =

(घ) 'युष्मद्' – प्रथमाविभक्ति – बहुवचने =

15. यथानिर्दिष्टधातुरूपाणि लिखत – $4 \times 1 = 4$

(क) 'कृ' – लट्लकार – प्रथमपुरुष – एकवचने =

(ख) 'अस्' – लङ्लकार – प्रथमपुरुष – एकवचने =

(ग) 'पठ्' – लृट्लकार – मध्यमपुरुष – बहुवचने =

(घ) 'गम्' – (गच्छ्) लोट्लकार– मध्यमपुरुष – बहुवचने =

www.mseducationtv.com

16. प्रदत्त-उपपदविभक्तिवाक्येषु उचितविभक्तिप्रयोगं कुरुत – 4 × 1 = 4

(क) .... निकषा मृतशरीरं वर्तते। (राजमार्गं/ राजमार्गेण)

(ख) छात्रः .... प्रति गच्छति। (विद्यालयात्/विद्यालयं)

(ग) अध्यापकः .... पुस्तकं यच्छति। (छात्रं/छात्राय)

(घ) .... बहिः वनम् अस्ति। (ग्रामं/ग्रामाद्)

17. प्रदत्तवाक्येषु रिक्तस्थानपूर्तिम् अव्ययपदैः कुरुत – 3 × 1 = 3

(क) .... जीवनं दुर्वहम् अस्ति। (अत्र/तत्र)

(ख) भूकम्पित-समये .... गमनमेव उचितम्। (बहिः/दूरम्)

(ग) इदानीं वायुमण्डलं .... दूषितमस्ति। (एव/भृशं)

18. अधोलिखितपदेभ्यः उपसर्गान् पृथक् लिखत – 3 × 1 = 3

(i) संगमनम्

(ii) प्रपश्यामि

(iii) निर्मलम्

www.mseducationtv.com

खण्डः 'ङ'

(लघूत्तरप्रश्नाः)

19. यथानिर्दिष्टप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृते एकपदेन लिखत –

(i) ***द्वयोः*** पदयोः विलोमपदानि लिखत – $2 \times 1 = 2$

(क) आदरः

(ख) दोषः

(ग) पूर्वम्

(घ) अत्र

(ii) ***द्वयोः*** पदयोः पर्यायपदानि लिखत – $2 \times 1 = 2$

(क) शत्रुः

(ख) मित्रम्

(ग) अग्निः

(घ) अश्वः

www.mseducationtv.com

(iii) ***द्वयोः*** पदयोः प्रकृतिं प्रत्ययं च पृथक् पृथक् कृत्वा लिखत — 2 × 1 = 2

(क) चलितः

(ख) गतः

(ग) सहिष्णुता

(घ) अग्नित्वम्

(iv) ***द्वयोः*** अंकयोः स्थाने संख्यावाचीपदं लिखत — 2 × 1 = 2

(क) 15 (ख) 41

(ग) 80 (घ) 90

(v) ***द्वयोः*** अंकयोः स्थाने घटिकासमयं लिखत — 2 × 1 = 2

(क) बारह बजे

(ख) एक बजे

(ग) दो बजे

(घ) तीन बजे

www.mseducationtv.com

खण्डः 'च'

(बहुविकल्पीयप्रश्नाः)

20. प्रदत्तचतुर्षु उत्तरेषु शुद्धम् उत्तरं चित्वा लिखत — $6 \times 1 = 6$

(क) 'पदातिरेव' अत्र किं सन्धिच्छेदपदम् ?

(i) पदातिः + एव

(ii) पदतिः + एव

(iii) पादतिः + एव

(iv) पदाति + रेव

(ख) 'निशा + अन्धकारे' अत्र किं सन्धिपदम् ?

(i) शिनान्धकारे

(ii) निशन्धकारे

(iii) नीशान्धकारे

(iv) निशान्धकारे

www.mseducationtv.com

(ग) 'पीतं च तत् पंकजम्' अत्र किं समस्तपदम् ?

(i) पीतपंकजम्

(ii) पितपंकजम्

(iii) पीतापंजम्

(iv) पीताजम्

(घ) 'प्रतिगृहम्' अत्र किं विग्रहपदम् ?

(i) गृहं गृहं प्रति

(ii) ग्रहम्-ग्रहम् प्रति

(iii) गृह-गृह प्रति

(iv) ग्रह-ग्रह प्रति

(ङ) 'श्लाघा' इति पदस्य विशेष्यपदं चिनुत –

(i) कथा

(ii) काथा

(iii) काया

(iv) कायः

www.mseducationtv.com

(च) 'स्पर्शः' इति पदस्य विशेषणपदं चिनुत –

(i) हृदग्राही

(ii) हादग्राही

(iii) हृदग्राही

(iv) हृदयग्राही

www.mseducationtv.com

CLASS : 10th (Secondary) **Code No. 4208**

Series : Sec. M/2019

रोल नं० | | | | | | | | | | |

SET : B

संस्कृत

(Academic/Open)

(Only for Fresh Candidates)

शेमुषी (नई पुस्तक)

*समय : **3** घण्टे]* *[पूर्णांक : **80***

- *कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **15** तथा प्रश्न **20** हैं।*
- *प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये **कोड नम्बर** तथा **सेट** को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।*
- *कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।*
- *परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।*
- *कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, **परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।***

---

www.mseducationtv.com

निर्देश : —

(i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।

(ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।

(iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुस्पष्टलेखः लेखनीयः।

खण्डः 'क'
(अपठित–अवबोधनम्)

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा निम्नांकितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत — $4 \times 2 = 8$

भारतवर्षे अनेकानि उत्सवानि मान्यन्ते। होलिकोत्सवः फाल्गुन मासस्य पौर्णमास्यायां तिथौ हर्षोल्लासेन मान्यते। फाल्गुन मासे वसन्तर्तुः भवति। पुरा हिरण्यकशिपुः नाम राक्षसराजः आसीत्। तस्य पुत्रः प्रह्लादः विष्णुभक्तः आसीत्। अतो हि तस्य पिता तं विविधरूपेण पीडयति स्म। हिरण्यकशिपोः भगिनी होलिका एकदा अग्निनिवारकं प्रावारकं धारयित्वा प्रह्लादं क्रोडे निधाय अग्निं प्राविशत्। प्रावारकः उड्डीय प्रह्लादम् आच्छादयत्। होलिका अग्नौ अदहत्। ततः भगवता नृसिंहावतारं नीत्वा राक्षसः नष्टः।

प्रश्नाः —

(क) कदा मान्यते होलिकोत्सवः ?

(ख) पह्लादस्य पिता कः आसीत् ?

www.mseducationtv.com

(ग) विष्णुभक्तः कः आसीत् ?

(घ) हिरण्यकशिपोः भगिन्याः नाम किम् ?

खण्डः 'ख'

(रचनात्मकं - कार्यम्)

2. भवान् योगिनाथः स्व-अध्ययनविषये अग्रजं प्रति लिखिते पत्रे रिक्तस्थानानि उचितमंजूषापदैः पूरयत – $4 \times 1 = 4$

पूज्य अग्रज !

सादरं ......(i)......।

अत्र कुशलं तत्रास्तु। अहं ......(ii)...... ध्यानेन पठामि। अहं ......(iii)...... उत्त्थाय पठितानां पाठानाम् आवृत्तिं ......(iv)......। मह्यं संस्कृतविषयं रोचते। मातृपितृचरणकमलयोः मम प्रणामाः।

भवताम् अनुजः

योगिनाथः

मंजूषा

करोमि, प्रणमामि, छात्रावासे, पंचवादने।

www.mseducationtv.com

3. चित्रं दृष्ट्वा अधः प्रदत्तवाक्यानि पठित्वा च रिक्तस्थानानि उचितमंजूषापदैः पूरयत – 4 × 1 = 4

वाक्यानि -

(क) चित्रमिदं वनस्य ....।

(ख) वने अनेके वृक्षाः छिन्नाः ....।

(ग) राजमार्गस्य समीपे एकं .... तिष्ठति।

(घ) वृक्षाः अस्माभिः न कर्तनीयाः अपितु ....।

मंजूषा

आरोपणीयाः, यानम्, अस्ति, सन्ति।

www.mseducationtv.com

खण्डः 'ग'

(पठित–अवबोधनम्)

4. अधोनिर्दिष्टगद्यांशस्य सप्रसंगं हिन्दीभाषया सरलार्थं लिखत –

1 × 4 = 4

कश्चन निर्धनो जनः भूरि परिश्रम्य किंचिद् वित्तम् उपार्जितवान्। तेन स्वपुत्रं महाविद्यालये प्रवेशं दापयितुं सफलो जातः।

अथवा

चाणक्यः – वत्स ! मणिकारश्रेष्ठिनं चन्दनदासम् इदानीं द्रष्टुमिच्छामि।

शिष्यः – तथेति (निष्क्रम्य चन्दनदासेन सह प्रविश्य) इतः इतः श्रेष्ठिन् !

5. अधोनिर्दिष्टश्लोकस्य सप्रसंगं हिन्दीभाषया सरलार्थं लिखत –

1 × 4 = 4

क्रोधो हि शत्रुः प्रथमो नराणां, देहस्थितो देहविनाशनाय।
यथास्थितः काष्ठगतो हि वह्निः, स एव वह्निर्दहते शरीरम्।।

www.mseducationtv.com

अथवा

एकेन राजहंसेन या शोभा सरसो भवेत्।

न सा बकसहस्रेण परितस्तीरवासिना।।

6. निर्दिष्टसूक्तिषु ***द्वयोः*** भावार्थं हिन्दीभाषया लिखत – $2 \times 2 = 4$

(क) मा ब्रूहि दीनं वचः।

(ख) सेवितव्यो महान् वृक्षः फलच्छाया समन्वितः।

(ग) प्राणेभ्योऽपि प्रियः सुहृद्।।

(घ) व्यायामः सर्वदा पथ्यः।

7. रेखांकितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – $4 \times 1 = 4$

(i) <u>शिविना</u> विना इदं दुष्करं कार्यं कः कुर्यात्।

(ii) <u>आर्यस्य</u> प्रसादेन मे वणिज्या अखण्डिता।

www.mseducationtv.com

(iii) <u>राजानः</u> प्रतिप्रियमिच्छन्ति।

(iv) <u>तृणानाम्</u> अग्निना सह विरोधो भवति।

8. प्रदत्तगद्यांशं पठित्वा प्रश्नोत्तराणि संस्कृतेन लिखत — $2 \times 1 = 2$

भूकम्पेन भवनानि क्षणेनैव धराशायीनि जातानि। उत्खाता विद्युद्दीप-स्तम्भाः। फालद्वये विभक्ता भूमिः।

प्रश्नौ -

(क) भूकम्पेन कानि धराशायीनि जातानि ?

(ख) भूमेः किम् अभवत् ?

9. प्रदत्तश्लोकं पठित्वा प्रश्नोत्तराणि संस्कृतेन लिखत — $2 \times 1 = 2$

कज्जलमलिनं धूमं मुंचति शतशकटीयानम्।
वाष्पयानमाला संधावति वितरन्ती ध्वानम्।।

www.mseducationtv.com

प्रश्नौ –

(क) ध्वानं वितरन्ती का संधावति ?

(ख) शतशकटीयानं किं मुंचति ?

10. प्रश्नपत्रे लिखितश्लोकान् विहाय 'शेमुषी भाग-2' पुस्तकात् एकं शुद्धं श्लोकं संस्कृतेन लिखत। $1 \times 4 = 4$

खण्डः 'घ'

(अनुप्रयुक्त–व्याकरणम्)

11. अयादिसन्धेः ***अथवा*** व्यंजनसन्धेः परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत। $1 \times 2 = 2$

12. द्विगु ***अथवा*** बहुव्रीहि समासस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत। $1 \times 2 = 2$

13. सम्प्रदान ***अथवा*** कर्मकारकस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत। $1 \times 2 = 2$

www.mseducationtv.com

14. यथानिर्दिष्टशब्दरूपाणि लिखत – $4 \times 1 = 4$

(क) 'कन्या' – चतुर्थीविभक्ति – एकवचने =

(ख) 'साधु' – तृतीयाविभक्ति – एकवचने =

(ग) 'किम्' – (पुल्लिंग) – द्वितीयाविभक्ति – एकवचने =

(घ) 'अस्मद्' – प्रथमाविभक्ति – बहुवचने =

15. यथानिर्दिष्टधातुरूपाणि लिखत – $4 \times 1 = 4$

(क) 'अस्' – लट्लकार – उत्तमपुरुष – एकवचने =

(ख) 'कृ' – लङ्लकार – प्रथम पुरुष – एकवचने =

(ग) 'दृश्' (पश्य्) लोट्लकार – मध्यमपुरुष – एकवचने =

(घ) 'पठ्' लृट्लकार – उत्तमपुरुष – बहुवचने =

16. प्रदत्त-उपपदविभक्तिवाक्येषु उचितविभक्तिप्रयोगं कुरुत – $4 \times 1 = 4$

(क) छात्रः .... प्रति गच्छति। (गृहात्/गृहं)

www.mseducationtv.com

(ख) माता .... भोजनं ददाति। (पुत्राय/पुत्रं)

(ग) बालकः .... सह पठति। (बालः/बालेन)

(घ) विद्यालयं .... वृक्षाः सन्ति। (सर्वतः/बहिः)

17. प्रदत्तवाक्येषु रिक्तस्थानपूर्तिम् अव्ययपदैः कुरुत – 3 × 1 = 3

(क) व्यायामः .... पथ्यः। (सर्वत्र/सर्वदा)

(ख) प्राणेभ्यः .... प्रियः सुहृद्। (अपि/अति)

(ग) बुद्धिर्बलवती ....। (सदा/कदा)

18. अधोलिखित पदेभ्यः उपसर्गान् पृथक् लिखत – 3 × 1 = 3

(i) दुर्वहम्

(ii) संधावति

(iii) वितरन्ती

www.mseducationtv.com

खण्डः 'ङ'

(लघूत्तरप्रश्नाः)

19. यथानिर्दिष्टप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृते एकपदेन लिखत –

(i) ***द्वयोः*** पदयोः विलोमपदानि लिखत – $2 \times 1 = 2$

(क) सत्यम्

(ख) पश्चात्

(ग) तत्र

(घ) गुणः

(ii) ***द्वयोः*** पदयोः पर्यायपदानि लिखत – $2 \times 1 = 2$

(क) सूर्यः

(ख) गजः

(ग) अश्वः

(घ) वह्निः

www.mseducationtv.com

(iii) ***द्वयोः*** पदयोः प्रकृतिं प्रत्ययं च पृथक् पृथक् कृत्वा लिखत – $2 \times 1 = 2$

(क) गतः

(ख) हतः

(ग) आक्रम्य

(घ) कर्त्तव्यः

(iv) ***द्वयोः*** अंकयोः स्थाने संख्यावाचीपदं लिखत – $2 \times 1 = 2$

(क) 17 (ख) 30

(ग) 50 (घ) 71

(v) ***द्वयोः*** अंकयोः स्थाने घटिकासमयं लिखत – $2 \times 1 = 2$

(क) पाँच बजे

(ख) छः बजे

(ग) सात बजे

(घ) दस बजे

www.mseducationtv.com

खण्डः 'च'

(बहुविकल्पीयप्रश्नाः)

20. प्रदत्तचतुर्षु उत्तरेषु शुद्धम् उत्तरं चित्वा लिखत – 6 × 1 = 6

(क) 'अन्तर्जगति' अत्र किं सन्धिच्छेदपदम् ?

(i) आन्त + जगति

(ii) अन्तः + जगति

(iii) अनतः + जगति

(iv) आः + जगति

(ख) 'हि + अनन्ताः' अत्र किं सन्धिपदम् ?

(i) ह्यनन्ताः

(ii) हयानन्ताः

(iii) हिनन्ताः

(iv) हानन्ताः

www.mseducationtv.com

(ग) 'रामलक्ष्मणौ' अत्र किं विग्रहपदम् ?

(i) रामः लक्ष्मणः

(ii) राम च लक्ष्मण

(iii) रामौ च लक्ष्मणौ

(iv) रामश्च लक्ष्मणश्च

(घ) 'पंचानां वटानां समाहारः' अत्र किं समस्तपदम् ?

(i) पंचवटी

(ii) पांचवटी

(iii) पंचवटिः

(iv) पंचमटी

(ङ) 'कथा' इति पदस्य विशेषणपदं चिनुत –

(i) शलाघ्या

(ii) श्लाघ्या

(iii) शाल्घ्या

(iv) श्लाघ्यः

www.mseducationtv.com

(च) 'कुमारयोः' इति पदस्य विशेष्यपदं चिनुत –

(i) कूशलवयोः

(ii) कुशालवयोः

(iii) लवाकुशयोः

(iv) लवकुशयोः

www.mseducationtv.com

CLASS : 10th (Secondary) **Code No. 4208**

Series : Sec. M/2019

रोल नं० | | | | | | | | | | |

SET : C

संस्कृत

(Academic/Open)

(Only for Fresh Candidates)

शेमुषी (नई पुस्तक)

*समय : **3** घण्टे]* *[पूर्णांक : **80***

- *कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **15** तथा प्रश्न **20** हैं।*
- *प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये **कोड नम्बर** तथा **सेट** को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।*
- *कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।*
- *परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।*
- *कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, **परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।***

---

www.mseducationtv.com

निर्देशः–

(i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।

(ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।

(iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुस्पष्टलेखः लेखनीयः।

खण्डः 'क'

(अपठित–अवबोधनम्)

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा निम्नांकितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत – $4 \times 2 = 8$

एकस्मिन् वने एकः विशालः वटवृक्षः तिष्ठति स्म। तस्मिन् अनेके खगाः न्यवसन्। ते भोजनार्थं प्रतिदिनम् इतस्ततः गच्छन्ति स्म। एकदा व्याधेन तण्डुलान् क्षिप्त्वा पाशः प्रसारितः। तण्डुलान् खादितुम् खगाः अधः आगत्य जाले बद्धाः अभवन्। खगाधिपः विमृश्य मित्रैः सह सजालम् उड्डीय मित्रं मूषकं हिरण्यकम् उपागच्छत्। मूषकः जालम् अकर्तत्। ते स्वतन्त्रताम् आप्नुवन्।

प्रश्नाः –

(क) वटवृक्षः कीदृशः आसीत् ?

www.mseducationtv.com

(ख) खगाः किमर्थम् इतस्ततः गच्छन्ति स्म ?

(ग) हिरण्यकः मूषकः किम् अकरोत् ?

(घ) व्याधेन वने किं प्रसारितः ?

खण्डः 'ख'

(रचनात्मकं - कार्यम्)

2. भवान् हरदेवः स्वपठनविषये पितरं प्रति लिखिते पत्रे रिक्तस्थानानि उचितमंजूषापदैः पूरयत — $4 \times 1 = 4$

पूजनीय पितः !

सादरं प्रणमामि।

अत्र कुशलं तत्रास्तु। अहं छात्रावासे ......(i)...... निवसामि। अत्र अहं प्रातः पंचवादने उत्त्थाय ......(ii)...... पाठानाम् आवृत्तिं प्रतिदिनं करोमि। मम ......(iii)...... भवान् चिन्तां मा करोतु। मातृ चरणकमलयोः मम ......(iv)......। भ्रात्रे शुभाशीषः।

भवतां प्रियः पुत्रः

हरदेवः।

मंजूषा

प्रणामाः, विषये, पठितानाम्, सुखेन

www.mseducationtv.com

3. चित्रं दृष्ट्वा अधः प्रदत्तवाक्यानि पठित्वा च रिक्तस्थानानि उचितमंजूषापदैः पूरयत – 4 × 1 = 4

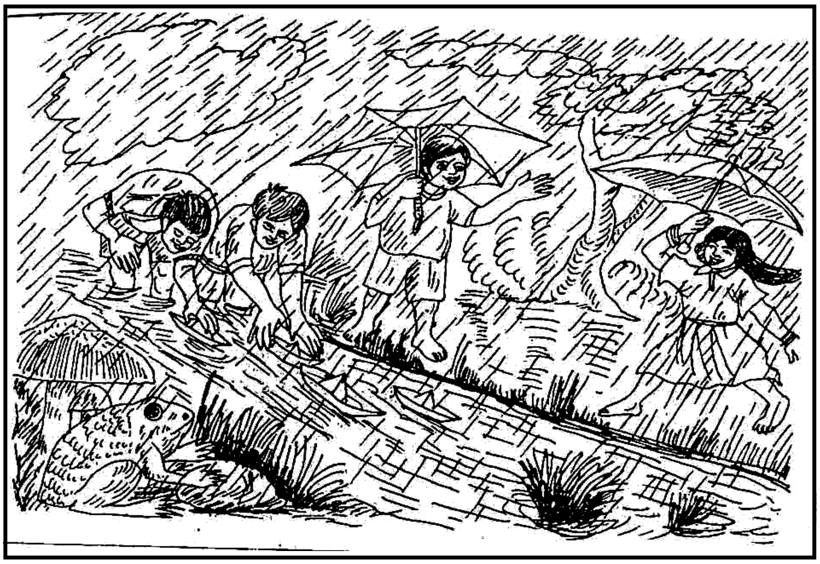

वाक्यानि –

(i) अधुना वर्षा .... ।

(ii) बालकौ जले कर्गदनौके .... ।

(iii) एकः बालकः एका बालिका .... धृत्वा गच्छतः।

(iv) आकाशे मेघाः .... ।

मंजूषा

सन्ति, भवति, चालयतः, छत्रम्।

www.mseducationtv.com

खण्डः 'ग'

(पठित–अवबोधनम्)

4. अधोनिर्दिष्टगद्यांशस्य सप्रसंगं हिन्दीभाषया सरलार्थं लिखत –

$1 \times 4 = 4$

एकदा केनापि आवश्यककार्येण तस्य भार्या बुद्धिमती पुत्रद्वयोपेता पितुर्गृहं प्रतिचलिता।

अथवा

लवः – आवां भ्रातरौ सोदर्यौ।

रामः – समरूपः शरीरसन्निवेशः। वयसस्तु न किञ्चिदन्तरम्।

लवः – आवां यमलौ।

5. अधोनिर्दिष्टश्लोकस्य सप्रसंगं हिन्दीभाषया सरलार्थं लिखत् –

$1 \times 4 = 4$

सम्पत्तौ च विपत्तौ च महतामेकरूपता।

उदये सविता रक्तो रक्तश्चास्तमये तथा।।

www.mseducationtv.com

अथवा

एक एव खगो मानी वने वसति चातकः।

पिपासितो वा म्रियते याचते वा पुरन्दरम्।।

6. निर्दिष्टसूक्तिषु ***द्वयोः*** भावार्थं हिन्दीभाषया लिखत – $2 \times 2 = 4$

(क) विचित्रा दैवगतिः।

(ख) क्रोधो हि शत्रुः प्रथमो नराणाम्।

(ग) व्यायामः सर्वदा पथ्यः।

(घ) बुद्धिर्बलवती तन्वि सर्वकार्येषु सर्वदा।

7. रेखांकितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – $4 \times 1 = 4$

(i) तत्र <u>राजसिंहो</u> नाम राजपुत्रः वसति स्म।

(ii) बुद्धिमती <u>चपेटया</u> पुत्रौ प्रहृतवती।

(iii) <u>व्याघ्रं</u> दृष्ट्वा शृगालः अवदत्।

(iv) त्वं <u>मानुषात्</u> विभेषि।

8. प्रदत्तगद्यांशं पठित्वा प्रश्नोत्तराणि संस्कृतेन लिखत – $2 \times 1 = 2$

अस्ति देउलाख्यो ग्रामः। तत्र राजसिंहः नाम राजपुत्रः वसति स्म। एकदा केनापि आवश्यककार्येण तस्य भार्या बुद्धिमती पुत्रद्वयोपेता पितुर्गृहं प्रति चलिता।

www.mseducationtv.com

प्रश्नौ –

(क) ग्रामे कः वसति स्म ?

(ख) राजसिंहस्य भार्यानाम लिखत।

9. प्रदत्तश्लोकं पठित्वा प्रश्नोत्तराणि संस्कृतेन लिखत – $2 \times 1 = 2$

उदीरितोऽर्थः पशुनापि गृह्यते,

हयाश्च नागाश्च वहन्ति बोधिताः।

प्रश्नौ –

(क) पशुना किं गृह्यते ?

(ख) वहन्ति इति पदे कः पुरुषः ?

10. प्रश्नपत्रे लिखितश्लोकान् विहाय 'शेमुषी भाग-2' पुस्तकात् एकं शुद्धं श्लोकं संस्कृतेन लिखत। $1 \times 4 = 4$

www.mseducationtv.com

खण्डः 'घ'

(अनुप्रयुक्त–व्याकरणम्)

11. वृद्धिसन्धेः ***अथवा*** दीर्घसन्धेः परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत। $1 \times 2 = 2$

12. कर्मधारय ***अथवा*** तत्पुरुषसमासस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत। $1 \times 2 = 2$

13. अपादानकारकस्य ***अथवा*** करणकारकस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषयां लिखत। $1 \times 2 = 2$

14. यथानिर्दिष्टशब्दरूपाणि लिखत – $4 \times 1 = 4$

(क) 'युष्मद्' – चतुर्थीविभक्ति – एकवचने =

(ख) 'किम्' (स्त्री०) – तृतीयाविभक्ति – एकवचने =

(ग) 'नदी' – द्वितीयाविभक्ति – एकवचने =

(घ) 'गुरू' – प्रथमाविभक्ति – बहुवचने =

www.mseducationtv.com

15. यथानिर्दिष्टधातुरूपाणि लिखत – 4 × 1 = 4

(क) 'पा (पिब्)' लट्लकार – प्रथमपुरुष – बहुवचने =

(ख) 'स्था (तिष्ठ्)' – लोट्लकार – मध्यमपुरुष – एकवचने =

(ग) 'कृ' – लङ्लकार – प्रथमपुरुष – एकवचने =

(घ) 'अस्' – लृट्लकार – प्रथमपुरुष – एकवचने =

16. प्रदत्त-उपपदविभक्तिवाक्येषु उचितविभक्तिप्रयोगं कुरुत –

4 × 1 = 4

(क) अलम् ....। (अतिशालीनतां/अतिशालीनतया)

(ख) .... बहिः वृक्षः तिष्ठति। (गृहं/गृहात्)

(ग) बालकः .... काणः। (नेत्राभ्यां/नेत्रेण)

(घ) .... विना न जीवनम्। (जलं/जलस्य)

www.mseducationtv.com

17. प्रदत्तवाक्येषु रिक्तस्थानपूर्तिम् अव्ययपदैः कुरुत – 3 × 1 = 3

(क) तृणानाम् अग्निना .... विरोधः। (विना/सह)

(ख) शिविना .... इदं दुष्करं कार्यं कः कुर्यात्। (सह/विना)

(ग) प्राणेभ्यः .... प्रियः सुहृद्। (च/अपि)

18. अधोलिखितपदेभ्यः उपसर्गान् पृथक् लिखत – 3 × 1 = 3

(i) निर्मलम्

(ii) प्रपश्यामि

(iii) संगमनम्

खण्डः 'ङ'

(लघुत्तरप्रश्नाः)

19. यथानिर्दिष्टप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृते एकपदेन लिखत –

(i) ***द्वयोः*** पदयोः विलोमपदानि लिखत – 2 × 1 = 2

(क) असत्यम्

(ख) अनादरः

(ग) तदानीम्

(घ) शत्रुः

www.mseducationtv.com

(ii) ***द्वयोः*** पदयोः पर्यायपदानि लिखत – 2 × 1 = 2

(क) तुरगः

(ख) पावकः

(ग) सूर्यः

(घ) सखा

(iii) ***द्वयोः*** पदयोः प्रकृतिं प्रत्ययं च पृथक् पृथक् कृत्वा लिखत – 2 × 1 = 2

(क) कर्तव्यः

(ख) दृष्ट्वा

(ग) उपसृत्य

(घ) चित्वा

www.mseducationtv.com

(iv) ***द्वयोः*** अंकयोः स्थाने संख्यावाचीपदं लिखत — 2 × 1 = 2

(क) 18

(ख) 100

(ग) 81

(घ) 12

(v) ***द्वयोः*** अंकयोः स्थाने घटिकासमयं लिखत — 2 × 1 = 2

(क) सवा ग्यारह बजे

(ख) साढ़े बारह बजे

(ग) एक बजे

(घ) दो बजे

www.mseducationtv.com

खण्डः 'च'

(बहुविकल्पीयप्रश्नाः)

20. प्रदत्तचतुर्षु उत्तरेषु शुद्धम् उत्तरं चित्वा लिखत – $6 \times 1 = 6$

(क) 'कः + अपि' इति पदे किं सन्धिपदम् ?

(i) कोऽपि

(ii) कापि

(iii) करपि

(iv) कोअपि

(ख) 'सच्चित्' अत्र' किं सन्धिच्छेदपदम् ?

(i) सच् + चित्

(ii) सात् + चित्

(iii) सत् + चीत्

(iv) सत् + चित्

www.mseducationtv.com

(ग) 'ग्रामगतः' अत्र किं विग्रहपदम् ?

(i) ग्राम गतः

(ii) ग्रामां गतः

(iii) ग्रमं गतः

(iv) ग्रामं गतः

(घ) 'पंचानां पात्राणां समाहारः' अत्र किं समस्तपदम् ?

(i) पंचपात्रम्

(ii) पंचापात्रम्

(iii) पंचपात्रः

(iv) पंचपात्री

(ङ) 'कुटुम्बवृत्तान्तः' अस्य किं विशेषणपदम् ?

(i) समरूपः

(ii) समरूपी

(iii) समरूपम्

(iv) समरपः

www.mseducationtv.com

(च) 'यमलौ' अस्य किं विशेष्यपदम् ?

(i) रामलक्ष्मणौः

(ii) लवकुशौ

(iii) लवाकुशौ

(iv) लवकूशौ

www.mseducationtv.com

CLASS : 10th (Secondary) **Code No. 4208**

Series : Sec. M/2019

रोल नं० | | | | | | | | | | |

SET : D

संस्कृत

(Academic/Open)

(Only for Fresh Candidates)

शेमुषी (नई पुस्तक)

*समय : **3** घण्टे]* *[पूर्णांक : **80***

- *कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **15** तथा प्रश्न **20** हैं।*
- *प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये **कोड नम्बर** तथा **सेट** को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।*
- *कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।*
- *परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।*
- *कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, **परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।***

www.mseducationtv.com

निर्देशः–

(i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।

(ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।

(iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुस्पष्टलेखः लेखनीयः।

खण्डः 'क'

(अपठित–अवबोधनम्)

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत – $4 \times 2 = 8$

मम प्रियं पुस्तकं 'श्रीमद्भगवद्गीता' अस्ति। गीतायाम् अष्टादश अध्यायाः, 700 श्लोकाश्च सन्ति। गीता उपनिषदां सारः अस्ति। श्रीमद्भगवद्गीतायाः उपदेशं श्रीकृष्णः अर्जुनाय दत्तवान्। महाभारतमहाकाव्यस्य भीष्मपर्वणि श्रीवेदव्यासेन गीता ग्रथिता। गीतायाः टीकाः सर्वासु भाषासु मिलन्ति। गीता धर्मग्रन्थः नास्ति अपितु कर्मग्रन्थः। गीतायां सर्वासां समस्यानां समाधानमस्ति। अतः प्रेरणागीताटीका सर्वैः पठनीया। एषा टीका लिखिता गीतामनीषिणा स्वामिना ज्ञानानन्दमहाराजेन।

प्रश्नाः –

(क) तव प्रियं पुस्तकं किम् अस्ति ?

www.mseducationtv.com

(ख) गीता केषां सारः अस्ति ?

(ग) गीतायां कति अध्यायाः सन्ति ?

(घ) गीता केन लिखिता ?

खण्डः 'ख'

(रचनात्मकं-कार्यम्)

2. भवती सीता स्वपठनविषये मातरं प्रति लिखते पत्रे रिक्तस्थानानि उचितमंजूषापदैः पूरयतः – $4 \times 1 = 4$

पूज्ये .....(i)..... !

सादरं चरणौ वन्दे।

अत्र .....(ii)..... तत्रास्तु। अहमत्र छात्रावासे सुखेन स्थित्वा ध्यानेन पठामि। अर्धवार्षिकपरीक्षायां मया 90% प्रतिशतम् अंकानि .....(iii).....। वार्षिक परीक्षायाम् इतोऽपि अधिकानि .....(iv)..... लप्स्ये। पितृचरणयोः प्रणामाः। भ्रात्रे शुभाशीषः।

भवत्याः सुता

सीता

मंजूषा

अंकानि, मातः, कुशलं, लब्धानि।

www.mseducationtv.com

3. चित्रं दृष्ट्वा अधःप्रदत्तवाक्यानि पठित्वा च रिक्तस्थानानि उचितमंजूषापदैः पूरयत — 　　4 × 1 = 4

वाक्यानि—

(i) चित्रमिदं क्रीडास्थलस्य ....।

(ii) बालकाः पादकन्दुकेन ....।

(iii) नरः नारी च परस्परं वार्तालापं ....।

(iv) क्रीडास्थलं .... अस्ति।

मंजूषा

विशालम्, अस्ति, क्रीडन्ति, कुरुतः।

www.mseducationtv.com

खण्डः 'ग'

(पठित–अवबोधनम्)

4. अधोनिर्दिष्टगद्यांशस्य सप्रसंगं हिन्दीभाषया सरलार्थं लिखत –$1 \times 4 = 4$

भयाकुलं व्याघ्रं दृष्ट्वा कश्चित् धूर्तः शृगालः हसन् आह – "भवान् कुतः भयात् पलायितः ?"

अथवा

रामः – किं नामधेयो भवतोर्गुरुः ?

लवः – ननु भगवान् वाल्मीकिः।

रामः – केन सम्बन्धेन ?

5. अधोनिर्दिष्टश्लोकस्य सप्रसंगं हिन्दीभाषया सरलार्थं लिखत –$1 \times 4 = 4$

वयोबलशरीराणि देशकालाशनानि च।

समीक्ष्य कुर्याद् व्यायाममन्यथा रोगमाप्नुयात्।।

www.mseducationtv.com

अथवा

गुणी गुणं वेत्ति न वेत्ति निर्गुणो,

बली बलं वेत्ति न वेत्ति निर्बलः।

पिको वसन्तस्य गुणं न वायसः,

करी च सिंहस्य बलं न मूषकः।।

6. निर्दिष्टसूक्तिषु ***द्वयोः*** भावार्थं हिन्दीभाषया लिखत – $2 \times 2 = 4$

(क) सेवितव्यो महान् वृक्षः।

(ख) समान-शील-व्यसनेषु सख्यम्।

(ग) व्यायामः सर्वदा पथ्यः।

(घ) एक एव खगो मानी वने वसति चातकः।

7. रेखांकितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – $4 \times 1 = 4$

(i) <u>वैज्ञानिकाः</u> कथयन्ति।

(ii) प्राणिनः <u>आकाशे</u> पिपीलिकाः इव निहन्यन्ते।

www.mseducationtv.com

(iii) कच्छजनपदं <u>ध्वंसावशेषेषु</u> परिवर्तितवती।

(iv) <u>भूकम्पकारणं</u> विचारणीयं तिष्ठति।

8. प्रदत्तगद्यांशं पठित्वा प्रश्नोत्तराणि संस्कृतेन लिखत – 2 × 1 = 2

भूकम्पेन भवनानि क्षणेनैव धराशायीनि जातानि। उत्खाता विद्युद्दीपस्तम्भाः। फालद्वये विभक्ता भूमिः।

प्रश्नौ –

(क) भूकम्पेन के उत्खाताः ?

(ख) फालद्वये का विभक्ता ?

9. प्रदत्तश्लोकं पठित्वा प्रश्नोत्तराणि संस्कृतेन लिखित – 2 × 1 = 2

कज्जलमलिनं धूमं मुंचति शतशकटीयानम्।

वाष्पयानमाला संधावति वितरन्ती ध्वानम्।

प्रश्नौः –

(क) धूमं किं मुंचति ?

(ख) 'मुंचति' इति पदे किं वचनम् ?

www.mseducationtv.com

10. प्रश्नपत्रे लिखितश्लोकान् विहाय 'शेमुषी भाग-2' पुस्तकात् एकं शुद्धं श्लोकं संस्कृतेन लिखत। $1 \times 4 = 4$

खण्डः 'घ'

(अनुप्रयुक्त–व्याकरणम्)

11. स्वरसन्धेः ***अथवा*** यण्सन्धेः परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत। $1 \times 2 = 2$

12. बहुव्रीहिसमासस्य ***अथवा*** द्वन्द्वसमासस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत। $1 \times 2 = 2$

13. करणकारकस्य ***अथवा*** सम्प्रदानकारकस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत। $1 \times 2 = 2$

14. यथानिर्दिष्टशब्दरूपाणि लिखत – $4 \times 1 = 4$

(क) 'किम्' (पुल्लिंग) – प्रथमाविभक्ति – एकवचने =

www.mseducationtv.com

(ख) 'किम्' – (स्त्री०) – तृतीयाविभक्ति – एकवचने =

(ग) 'बालक' – तृतीयाविभक्ति – एकवचने =

(घ) 'कन्या' – द्वितीयाविभक्ति – बहुवचने =

15. यथानिर्दिष्टधातुरूपाणि लिखत – $4 \times 1 = 4$

(क) 'गम् (गच्छ्)' – लृट्लकार – प्रथमपुरुष – एकवचने =

(ख) 'स्था (तिष्ठ्)' – लोट्लकार – मध्यमपुरुष – एकवचने =

(ग) 'कृ' – लङ्लकार – उत्तमपुरुष – बहुवचने =

(घ) 'अस्' – लट्लकार – मध्यमपुरुष – बहुवचने =

16. प्रदत्त-उपपदविभक्तिवाक्येषु उचितविभक्तिप्रयोगं कुरुत –

$4 \times 1 = 4$

(क) जलं .... न जीवनम्। (विना/सह)

(ख) .... बहिः विद्यालयः। (गृहात्/गृहं)

www.mseducationtv.com

(ग) राजमार्गं .... मृतशरीरं: तिष्ठति। (निकषा/बहिः)

(घ) प्रातः छात्राः .... प्रति गच्छन्ति। (विद्यालयं/विद्यालयेन)

17. प्रदत्तवाक्येषु रिक्तस्थानपूर्तिम् अव्ययपदैः कुरुत – $3 \times 1 = 3$

(क) कोलाहलेन .... । (अलम्/बहिः)

(ख) यथा राजा .... प्रजा। (कदा/तथा)

(ग) त्वं .... गच्छसि ? (कुत्र/सदा)

18. अधोलिखितपदेभ्यः उपसर्गान् पृथक् लिखत – $3 \times 1 = 3$

(i) प्रविश्य

(ii) उपसृत्य

(iii) आगत्य

www.mseducationtv.com

खण्डः 'ङ'

(लघूत्तरप्रश्नाः)

19. यथानिर्दिष्टप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृते एकपदेन लिखत –

(i) ***द्वयोः*** पदयोः विलोमपदानि लिखत – $2 \times 1 = 2$

(क) निर्माण

(ख) सम्पन्नम्

(ग) दोषः

(घ) मित्रम्

(ii) ***द्वयोः*** पदयोः पर्यायपदानि लिखत – $2 \times 1 = 2$

(क) हिमकरः

(ख) पशुपतिः

(ग) तनयः

(घ) सूर्यः

www.mseducationtv.com

(iii) ***द्वयोः*** पदयोः प्रकृतिं प्रत्ययं च पृथक् पृथक् कृत्वा लिखत –

$2 \times 1 = 2$

(क) युक्तम्

(ख) शालीनता

(ग) लालनीयः

(घ) गत्वा

(iv) ***द्वयोः*** अंकयोः स्थाने संख्यावाचीपदं लिखत – $2 \times 1 = 2$

(क) 19 (ख) 55

(ग) 70 (घ) 99

(v) ***द्वयोः*** अंकयोः स्थाने घटिकासमयं लिखत – $2 \times 1 = 2$

(क) चार बजे

(ख) पाँच बजे

(ग) साढ़े पाँच बजे

(घ) पौने छः बजे

www.mseducationtv.com

खण्डः 'च'

(बहुविकल्पीयप्रश्नाः)

20. प्रदत्तचतुर्षु उत्तरेषु शुद्धम् उत्तरं चित्वा लिखत – $6 \times 1 = 6$

(क) 'द्वयोः + अपि' अत्र किं सन्धिपदम् ?

(i) द्वयोरपि

(ii) दयोरपि

(iii) द्वयोपि

(iv) द्वारपि

(ख) 'कोऽत्र' अत्र किं सन्धिच्छेदपदम् ?

(i) को + अत्र

(ii) का + अत्र

(iii) काः + अत्र

(iv) कः + अत्र

www.mseducationtv.com

(ग) 'पंचपात्रम्' अत्र किं विग्रहपदम् ?

(i) पंचानां पात्राणां समाहारः

(ii) पंचनां पत्रणां समाहारः

(iii) पंच पत्रं समाहारः

(iv) पांचानां पात्रणां समाहारः

(घ) 'माता च पिता च' अत्र किं समस्तपदम् ?

(i) मातोपितरौ

(ii) पितरौ

(iii) पित्रोः

(iv) पित्ररौ

(ङ) 'लवकुशौ' अस्य विशेषणपदं चिनुत –

(i) यमलौ

(ii) उमलौ

(iii) अमलौ

(iv) विमलौ

www.mseducationtv.com

(च) 'अतिदीर्घः' अस्य विशेष्यपदं चिनुत –

(i) प्रवासः

(ii) प्रवासम्

(iii) प्रवासा

(iv) प्रावासः

www.mseducationtv.com